

Jerzy Józef K o p e ć CP, *Bogarodzica. W kulturze polskiej XVI wieku*, wyd. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 1997, ss. 501.

Redakcja Wydawnictw Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, ma nowy powód do dumy. Na swoje konto może wpisać bardzo wartościową pozycję, autorstwa ks. Józefa Jerzego Kopcia CP, znanego liturgisty, pt. „Bogarodzica w kulturze polskiej XVI wieku”. Tak cenna dla badań dziedzictwa kultury i duchowości maryjnej naszego narodu pozycja, jest owocem wnikliwego i wieloletniego studium Autora. Ks. J. J. Kopeć, dobrze wyczuł potrzebę chwili, by w dobie dzisiejszych przemian europejskich, kompetentnie i fachowo zaznaczyć, włączenie się już w XVI w., w chrześcijańskie, europejskie dziedzictwo maryjne, znaczącej duchowości polskiej. Autor od dawna zajmował się tą problematyką, o czym świadczą także jego wcześniejsze publikacje, jak np. art. „Współczesna maryjność polska i jej związki z modelami religijności XV i XVI w. [RTK 30 (1983) z.6, s. 125-144].

Obszerne, bo przeszło 500 stronicowe studium, Autor dzieli na trzy Rozdziały, poprzedzone krótką „Przedmową” i dobrze harmonizującym z całością, przeszło 20 stronicowym „Wstępem”. Rozdział I, ks. Kopeć poświęca „starochrześcijańskim uroczystościom maryjnym”. Najpierw przedstawia kalendarz najstarszych obchodów maryjnych, podając przy okazji ich przyjęcie i rangę. Następnie zachowując podobną strukturę studium, a więc poczynając od genezy uroczystości, poprzez formularz mszalny, teksty Oficjum i charakterystyczne dla tych dni dodatkowe ryty i zwyczaje, a kończąc na ikonologii, Autor omawia kolejno następujące, najstarsze święta maryjne: Święto Oczyszczenia NMP – Matki Boskiej Gromnicznej (2 II), Święto Zwiastowania NMP (25 III), Święto Wniebowzięcia NMP – Matki Boskiej Zielnej (15 VIII), Święto Narodzenia NMP – Matki Boskiej Siewnej (8 IX). Rozdział II, objętościowo najszczuplejszy, poświęcony jest średniowiecznym obchodom maryjnym. Struktura tego rozdz. jest podobna do rozdz. poprzedniego. Na początku Autor zamieszcza kalendarium średniowiecznych obchodów maryjnych, mówiąc również o ich recepcji i randze. Następnie według ustalonego przez siebie porządku, z właściwą sobie dokładnością, studiuje następujące święta: Święto Niepokalanego Poczęcia NMP (8 XII), Święto Nawiedzenia NMP (2 VIII), Święto Dedykacji bazyliki Matki Bożej Śnieżnej (5 VIII), Święto Ofiarowania NMP w świątyni (21 XI). W Rozdz. III, ks. Kopeć poddaje szerokiemu studium, maryjne formy modlitwy i praktyk nabożnych oraz ich związek z nurtem polskiej religijności. Rozpoczyna od stałych i wotywnych form wspomnienia Maryi w ciągu roku kościelnego. Chodzi tu o obchody niezależne od wspomnianych świąt (wspomnienia Maryi w Kanonie, Roraty, Sobotę jako dzień poświęcony Maryi, Małe oficjum i Godzinki o NMP). Następnie Autor omawia popularne praktyki i nabożeństwa maryjne (Anioł Pański, Modlitwę różańcową, Koronki maryjne czy Akty ofiarowania się na służbę Maryi). Bardzo interesujące są też dwa ostatnie punkty tego Rozdz., mówiące o znaczeniu tradycji maryjnej jako jednego z elementów identyfikacji polskiej wspólnoty i patronacie Maryi nad narodem polskim.

Autor, z dużym doświadczeniem prowadzi czytelnika po niezwykle bogatej bazie źródłowej, zawartej w rękopisach, inkunabułach i starodrukach, która jest tak ważnym źródłem dla poznania jednego z głównych nurtów religijności polskiej. Poprzez swoją pracę, ks. Kopeć ułatwia odpowiedź na pytanie, jak daleko sięga świadomość Polaków o ich specyficznej kulturze maryjnej. Wskazuje, że epoka reformacji miała istotne znaczenie dla ukształtowania się toposu: „Polak szczególnym czcicielem Maryi”, jako odpowiednik potrydenckiego stereotypu „Polak – katolik”. Autor odkrywa, że szeroko przedstawiona w książce maryjność, wyraża także: „nowe tendencje Kościoła polskiego, który upatrywał w niej czynnik integrujący różne grupy społeczności katolickiej. Dodając – że nie wolno przy tym zapominać o narodowym charakterze tego nurtu religijności polskiej, który wyznaczył określone miejsce Maryi w dalszych losach kultury i dziejach narodu” (Wstęp, s.29).

Dlatego pozycja ta z pewnością zainteresuje nie tylko liturgistów lecz wiele różnych dziedzin teologicznych, historii religii czy historii sztuki, łącznie z badaczami dziedzictwa kultury polskiej.

ks. Adam Durak SDB